# HADI TÖRTÉNETEK.

Költ Bétsben, Novembernek 27-dik Napján.

## 16.

Ezt irja *Belgrádból*, Nov. 18-dik napján hozzánk útasitott Levelében, eggy érdemes Tagja Társaságunknak: „Majd eggy hónapig nem tudhattuk, mit tsinál *Boſznya* határain a' *Wagenheim*, és *Barbatsi* *) Oſztállya. Ebben a' ſzempillantásban érkezik a' hir, hogy, Okt. 22-dik napján, Gróf *Kollonits* Svadronjára **), *Lippnitza* körül, eggy

Q q

*) A' *Wurmſer* Magyar Lovas Regementjéből.

**) A' Gróf *Kollonits* Svadronja, jobbára *Kúnokból*, *Jáſzokból* és *Hajdúvárosiakból* áll. Eleinten tartott a' Gróf tőle, hogy majd kevésre mehet ő, az iffjú, és Katonákká tsak a' Had kezdetével lett Földijeivel. — De, maga ſzája vallása a' Grófnak: nem győzött eléggé tsudálkozni, midőn ſzemlélte, minemű hideg vérrel, és bátor ſzivvel hajtanak azok neki az ellenségnek. — Nem tsak a' jó

Poe-

Ráday Gyüjtemény Jelzet: 778

eggy sürü erdöből, 4—500-ig való Törökség, tüzesſen ki-omlott. A' Legénység meg kezdett rémülni az ellenségnek véletlen ſokaságától; de, alig ereſztette ki ſzáján *Kollonits*, ezen éleſztő 's buzditó ſzavait: *Megemlékezzetek Legények, hogy Vurmſer Katonái vagytok* *): már heveſſen neki nyargaltak a' dühös ellenségnek, 's közzüle 35-öt le-ſzabdalának. Ezek köztt vólt a' *Zvorniki* Kapitánynak-is a' Fia, kinek hóltt testét viſſza kérte az Attya, fegyverét pedig, melly igen ſzép, Vitéz Gróf *Kollonits* Úr meg-tartotta. — Fogtak 22 lovat-is. *Balog* Káprál, a' ki tavaly *Besánianál* eggy Basát fogott; két Törököt vágott agyon eggy ágyúnk mellett, melly vitéz tselekedete által, mind az ágyút, a'

---

Poetáról igaz az, hogy az ſzűletik; hanem a' jó Katonáról-is! — Azt-is maga beſzéllette a' Gróf: Látván eggy éltes Huſzár, melly derekaſſan forgatta magát az ellenſég ellen, eggy iffjú Huſzár Társa, midőn meg-tértek vólna a' viadalból, meg-fogta ennek a' kezét, 's igy ſzóllott hozzá: „Öcsém! emberül viselted magad'! Eddig még nem tartottalak Pajtásomnak; de már örömest annak fogadlak.

*) No! már ha illyenkor, nem Magyar Nyelven ſzóllitotta vólna meg Magyarjait, a' Kormányozó Tiſzt Ur: ugyan lett vólna e' annyi foganatja? —

Ráday Gyűjtemény Jelzet: 778

a' Török kezére való jutástól, mind Pattantyúsainkat, a' ſzemlátomást való haláltól meg-mentette. — Ezek, hóltig háladatosſággal fogják *Balog* Káprál derék katonaságát emlegetni, 's ennek alkalmatosſágával a' *Vurmſer* Huſzárjai vitézségeket-is magaſztalni. " —

---

*Glinából* (Horvát Orſzágban) így irt, Nov. 18-dikán, azon Vitéz Úr, kinek *Vojnitsból* költ ſorait Irásunknak 500-dik Levelén közlöttük közelebb az érdemes Közönséggel. „Mi, viſſza jöttünk *Vojnitsról*, a' hová küldettünk vala a' Törökök ellen, kik 15,000-en bé akarnak vala ütni *Szluinnál*, Horvát Orſzágba: de a' mellyből, mint már jelentém, ſemmi ſem lett. — Nov. 5-dik napjáig, ſátorok alatt állottunk *Vojnitsnál*, holott, és a' mars közben, ſzűntelen vert bennünket az eſső, 's veſztegettek a' ſzeles, és hideg éjtſzakák; úgy hogy, az egéſſz természet láttatott ellenünk öſzve esküdni. — A' mint értettük, egéſſz *Károlyvára* környékét el-öntötte a' viz. Szerentséje az ellenségnek, hogy oda nem jött: mert éhel halásra jutott vólna. Valóban, az idő alkalmatlansága, 's az áradások, nagy okai vóltak annak, hogy a' Törökök ſzándékjokat változtatták: jólleher az-is feletté ſokat tett



Ráday Gyűjtemény Jelzet: 778

arra, hogy a' *Priboi* ſántztól, nagy veſztességekkel viſſza verettettek. — *Bisiſovitz Begh* *), el-hitette vólt a' Boſzniába gyűlt Albániaiakkal, 's Montenegroiakkal, hogy mihellyest meg-látják őket, a' határnál lévő Horvátok; ezek töllök azonnal meg-ſzaladnak, és oſztán annyit prédálhatnak, valamennyi ſzemeknek ſzájoknak tettzik. De, másképp találták ők a' dolgot: 's azért öſzve ſzidván Vezéreket, haza felé indúltak. — Méltán lehet ſzánni, ezen rongyos, és eggyügyű embereket, a' kik most, ezek közzt a' ſzörnyű havasok közzt, a' tsikorgó hideg miá többnyire mind el-veſznek."

Az itt következő Levelet, irta, Nov. 12-dikén, eggy Német Lovas Reg. béli Svadronos Kapitány, *Dubitza* mellől:

„Mi, minekutánna egéſſz nyáron ſemmit ſem tettünk: Nov. első napján kezdettünk a' Táborozáshoz. Nov. 5-dikén, egy ſzárnyával a' Lovasſágnak, *Dobretinba* mentem, a' hová az út *Sztari Novi*-n **) megy kereſztül.

*Do-*

*) Ezt, már egyſzer el-fogták vólt a' mi Katonáink: de két el-fogott Horvát Tiſztjeinkért tserébe viſſza botsáttatott.

**) *Sztari Novi*, az előtt-is miénk vólt, innen esik az *Unna* vizén, *Novi* pedig, mellyről itt vagyon em-

Ráday Gyűjtemény Jelzet: 778

*Dobretinig* tér-földön mehet az ember; hanem innét el-kezdve, nem lehet egyebet látni a' hegyeknél, 's nagy bértzeknél. *Dobretinnál* egy ſzoros járás nyilik *Novi* felé. Azon ſzoros járásnak védelmezése végett, egy völgyben ſántzot kéſzitettek a' miéink, az *Unna* vize mellett; ahoz közel, mást hánytak fellyebb a' hegyre, és ezen fellyül még harmadikat egy magaſſabb hegyre, 's már talám meg ſem ſzűntek vólna a' ſántz hányástól, míg a' Hóldig nem értek vólna, ha ſántzba való embereink elegen lettek vólna. *Duorba* (Novihoz nem meſſze) el-mentem Generál *Jelatsits* Úrhoz, kitől meg-értettem, hogy a' Törökök földünkről el-takarodtak *Bihács* felé, és hogy az emlitett Generál Úr, a' *Sz. Györgyi* Reg. ből 1 Batalliont, 's a' 2-dik *Bániból* is ugyan annyit *Glinára* *) küldött. Nékem pedig, meg-mondotta, hogy *Dobretinban* tsupán egy Tzug Lovaſságot haggyak, minthogy többnek helye ſem lett vólna; a' másikkal pedig jöjjek viſſza *Dubitza* mellé, a' honnan odà mentem vólt. — Dél után, a' végső

öri-

---

emlékezet, a' Töröké vólt, az *Unnán* túl; de, a' mint tudni való, ez-is a' mienk már most.

*) *Glina*, *Károlyvára* és *Dubitza* között esik.

Ráday Gyűjtemény Jelzet: 778

őrizeten lévők fel-keresésére indúltam, hogy azon környék mivóltát, valameddig csak lehetne, ki-tanulhatnám. Ezen alkalmatossággal, kitsinbe múlt el, hogy az ellenség kezébe nem estem. Vólt ugyan a' végső őrizet hellyére, három gyalog Strázsánk kirendelvé: de azok az úttól távól meg-búttak, hogy őket az ellenség észre ne veheſſe; ők pedig amazt szemmel tarthaſſák, és mihellyt jönni látják: azonnal hirt adhaſſanak a' több seregnek. En tehát ezeket észre nem vévén, tovább kerestem őket, mint vóltak valósággal, 's már éppen eggy patakon akartam kereſztül menni, a' melly el-válaſztja földünket a' Törökökétől. Szerentsémre, nagyon meg-áradt vólt a' patak, a' ſok esősözés miatt: és azért rajta által nem mehettem. — Nov. 6dikán, igen nagy égi háború vólt *Novi* tájján, melly egéſſz éjtszaka tartott. — Az a' hire, hogy a' *Gréven* Huſzárjai, és a' Stuttzosok, 5000 Törököt, *Dresnik* mellől (*Szluin* és *Bihács* között vagyon) el-vertek. — Még eddig mind meg-lehetőſſen vólt dolga a' Svadronomnak, mert csak 20-an szorúltak vólt belőlle Ispotállyba, és csak hárman hóltak el. De, Iſten tudja, hogy' 's mint leſſz moſt állapotja. — Nagyon megúnatkozott illy fergeteges időben, a' rongyos sátorok alatt." —

Úgy

Ráday Gyűjtemény Jelzet: 778

Úgy irják, hogy a' *Travniki* Basa, a' kinek fő kormányozása alatt szándékozott közelébb a' Törökség Bosznyából, Horváth Országba bé-rontani, nem *Szelim* többé, a' ki vólt ez előtt; hanem valami *Miralin* nevezetű. A' szegény *Szelim* a' *Podrasnitzai* Táborban meg-fojtatott a' Porta parantsolatjára *), azon az okon, hogy *Berbir* Várának segittségére nem ment. Ez, nem lehetetlen dolog: mert már másszor-is kevésbe menekedett meg az élete, eggyikért az-

*) Eggy Basa meg-fojtatása, illyen tzeremoniával megy véghez: El-küld a' Török Tsászár, eggy úgy neveztetett *Capigit*, vagy *Capidschit*, a' halálra idéztetett Basához. A' *Capigi*, kezébe adja ezen szerentsétlennek, a' Tsászári parantsolatot, mellyben a' sententzia van meg-irva. Ez, a' mély tisztelettel el-vett parantsolatot a' fejére teszi, és onnan le-vévén, minekutánna el-olvasta vólna azt; így, vagy illyen formán szóll: *A' mint az Isten, és a' Tsászár akarja.* Azután, el-veszi a' selyem sinórt-is a' *Capigi* kezéből, maga rá köti a' maga nyakára, és minekutánna eggy rövid Könyörgést el-mondott vólna, meg-fogják a' Capigi szolgái, el-teritik a' földre, és a' sinor végeit két felöl meg-fogván, a' szegény Basát tsak hamar meg-fojtják. Ezentúl el-vágják a' fejét testétől, és el-viszik magokkal, hogy azt a' nagy Urnak bé-mutassák.

Ráday Gyűjtemény Jelzet: 778

azért, hogy *Mahmudot*, a' *Skutári* Basát, meg nem győzte; másikért pedig azért, mivel már régen gyanús vólt, a' Kereſztényekhez való hajlandóságáról, mellyre, a' többek között, azzal ſzolgáltatott alkalmatosſágot, hogy Udvarában eggy ollyan ſzületett Görög Orvost tartott, a' ki itt Bétsben tétetett Doktorrá. — De, még-is tsak el-háritotta akkor magáról a' veſzedelmet, mert temérdek kintsel birt, 's vólt módja, a' Konſtantzinápolyi fő Rendeknek ajándék által való meg-ſzéditésekben. Azonban az-is ſokat ſegitett rajta, hogy a' Tsáſzári Házból jegyzett vólt el magának eggy Szultánnét Feleségül. — Ha igaz a' *Szelimen* meg-történhetett ſzerentsétlenség: valóba lehet ſajnálni. Mert ő eggy meg-világosodott értelmű, 's jó gondolkozású Ur vólt. Egyéb ſok ſzép tulajdonságaihoz az-is hozzá járúlt, hogy nagyon gyönyörködött Nemzetünkben, 's a' Gavalléros Magyar öltözetben. Ennek bizonysága az, hogy addig nem nyúgodott, míg eggy Magyarra ſzert nem tett, a' kit veres róka torkos, 's paſzomántos ruhában jártatott, és pompája nevelésére, mind Konſtantzinápolyban, mind Belgrádban magával hordozott: 1786-dik eſztendőnek a' végén, ide küldötte vólt Bétsbe, egynehány Török embereivel együtt, az emlitett Magyart,

Ráday Gyűjtemény Jelzet: 778

gyart, kit már akkor Udvarában nagy Tiſztjevé tett vala. — Ezek többet itt hagytak akkor *Szelim* réſzéről 20,000 forintnál, 's vittek ſzámára *Travnikba* *) eggy igen pompás kéſzületű hintót, egy 28 ezüst gombokkal fel-ékesittetett lektikát, 7 paripát, és külömbkülömbféle drága házi ékesſégeket, 's kéſzületeket. — A' *Szelimnél* ſzolgált Hazánkfia, *Szolnokról* való a' Tiſza mellől. *Méſzáros* nevezetű. Nevét azért tettük ki, hogy ezzel-is meg-mutaſſuk, eránttra való háládatoſſágunkat, mellyre azzal kötelezett bennünket, hogy itt Bétsben létekor eggy igen ritka, magyarúl irott Könyvel ajándékozott meg, mellyet ő *Tekerdárból* **) hozott ki, 's a' mint bizonyitotta, néhai *Rákótzi* Ferentznek *Horvát* nevezetű öſz ſzol-

*) *Travnik*, *Banyalukán* fellyül, mintegy 8 Magyar mértföldnyire fekſzik Boſzniában, *Seraglioboz* nem meſſze. Ott lakott *Szelim*. Maga a' helly nem igen derék.

**) Ezt, másképpen *Rodoſto*-nak-is hivják, és ezen a' néven vagyon, az általunk meg-küldött kis Mappán-is fel-téve. Kereskedő Város *Rumeliá*-ban. Fekſzik a' *Marmora* Tenger partján. Jó ki-kötő hellye vagyon. Itt lakott *Rákótzi* Ferentz, Hazájából lett ki-költözése után, 's itt-is hólt meg 1735. Apr. 8. napján.

Ráday Gyűjtemény Jelzet: 778

szolgájától kapta, a' ki azt vallotta, hogy az emlitett Könyvet, *Mikes* Ádám, a' *Rákótzi* Társa irta vólna.

*Orosz Birodalom.*

Az Udvar, Okt. 14-dik napján, vette Hertzeg *Potemkin* fő Vezértől, a' *Katsibay* (Chodschabey) *Palánka*, és *Akierman* *) Várainak meg-vételekről való bővebb Tudositást, mellyet ezentúl, Nov. 3-dik napján, tetetett *Pétervárosában* közönségessé. Azt, mi egésszen ide nem iktathatjuk; hanem tsak tsupán ezeket jegyezzük ki belőlle: *Katsibay* Vára, az egész Török hajós seregnek szeme láttára vevődött el. — Sept. 25-dik napján, reggeli 4 órakor, inditotta meg két tsapatokban, a' bajvivó seregeket Generál-Májot *Ribbas*, a' Vár felé. A' jobb szárnyat vitte második Májot *Vojeikov*; a' balt, Oberster *Chvostov*. Midőn már az Oberster tsak 100 ölnyire lett vólna a' Várhoz, lármát ütöttek a' *Vojeikov* alatt lévő *Tsernomasz-*

*) *Katsibay*, és *Palánka*, nem messze vagynak *Akiermánhoz*. — — — — — *Akiermán*, vagy *Niesterfejérvára* fekszik Bessarabiában, a' *Niester* (Dniester) vizének a' fekete Tengerbe való szakadásánál. Mint ezt a' meg-küldött Mappátskában lehet látni.

Ráday Gyűjtemény Jelzet: 778

*morſzki* Kozákok, mellyre meg-kezdettek a' Várbéli ágyúk ſzóllalni. Ezt látván Oberſt. *Chvoſtov*, ſemmit ſem várakozott a' jobb ſzárnyra; hanem sietett, hogy minél elébb fel-akaſzthaſſa az első lajtorját a' Vár falára; melly példát midőn mások is követtek vólna, nem tölt belé egy fertály óra, hogy már meg vólt a' Várnak bal óldala véve: ámbár keménnyen ágyúzott, 's puskázott-is az ellenség, mind a' Vár falairól, mind a' hajókról. Kevéſſel azután, az egéſſz Várat-is kézre keritette a' vitéz Oroſz ſereg. *Vojeikov*, a' külső Városnak ſerény el-foglalása után, azon vólt, hogy a' hajós ſereget tartóztaſſa, a' minthogy ez, nem-is ſegithetett annál fogva ſemmit a' Váron, minekutánna pedig Oroſz Pattantyús Májor *Merkel*, ellene ſzegeztette vólna az ágyúit: egéſſzen oda-is hagyta *Katsibay* tájját. Két hajójit az ellenségnek úgy meg-rongált a' golyóbis, hogy azok magokat kéntelenittettek megadni. A' midőn ez igy történt: éppen abban a' ſzempillantásban érkezett Generál-Lieut. *Gudovits* az egéſſz ſereggel, mellynek tsak elöl menő ſerege vólt, a' *Katsibay* Váron diadalmaskodott nép. — Nyertek az Oroſzok 12 ágyút, 2 hajós, és 7 másféle záſzlót, 22 Tonna puskaport, 800 külömbſzüömbféle nagyságú golyóbist. Fogtak

egy

Ráday Gyűjtemény Jelzet: 778

egy 2 ló farkas Basát, *Achmet* nevezetűt, 1 Binbasát, 5 Agát, 5 Bajrakdárt, 1 hajós Kapitányt, és 66 köz embereket; 200-nál többen estek el az ellenség közzűl.

Az Oroſzok tsupán 5 embert veſztettek és 33 emberek kapott ſebet, kik között egy főbb, és 1 Altiſzt vagyon.

*Palánka* Vára meg-vételét, *Platov* Brigadirosra bizta H. *Potemkin*. A' *Palánkaiak* még nem-is látták *Platovot* jönni, már oda hagyták *Palánkát*; hanem a' komendirozó Agát ott nyomhatták még-is az Oroſzok, és a' Várat el-foglalták. Találtak benne 8 réz ágyúkat, ſok puskaport 's más kéſzületeket. — A' Kereſztény Lakosoknak ſzáma rá megy mintegy 100 Familiára.

*Akiermán* meg-vétele módjáról a' jövő Poſtán.

---

## JELENTÉS.

Mindjárt öt hónapja most, a' miólta, *Hadi Történetek* nevezetet viselő Irásunkal, édes Nemzetünk előtt, reménylett kedveſséget igyekezünk találni. — Örvendező, és hálaadó ſzívvel hirdethetjük most-is, a' mit már egynehány izben hirdettünk, hogy Hazánknak ſok réſzeiben valóba meg-találtuk, a' mit kerestünk. Ennek, mind több több jelenségeit tapaſztaljuk. A' hozzánk bokrosſan jövő gyönyörű Levelek ſzámával, nevekedik hetenként, sőt naponként Előfizető-

Ráday Gyűjtemény Jelzet: 778

tőinknek száma: kik közzül némellyek 3 's 4 darabokat jártatnak; sokan egyszerre, az egésſz esztendőre való elő pénzt fel-küldötték; a' kik azt nem tselekedték, azok közzül-is el-kezdették már feleſſen, a' más fél esztendőre való 5 forintot fel-küldözgetni. — Tellyes hiedelemmel vagyunk, hogy ezeknek tselekedeteket, a' több érdemes előfizető Uraságok-is követték vólna, minden mi előre való emlékeztetésünk nélkül-is. Tsupán arra kérjük egésſz bizodalommal, méltóztaſſanak el-tökéllett szándékjok' telyesítését úgy intézni, hogy December' végéig mind ide fel lehellen az elő pénz. Ezt, hogy meg leſſz ok vetetlen, már meg-is igértük, kivánsága szerént, a' Postán lévő Expeditornak. Annyira meg vagyunk győzettetve, kérésünknek minden bizonnyal lejendő tellyesedése felöl.

Mi, a' mit igértünk: kivánjuk azt, ezentúl-is, hasonló buzgóságú törekedéssel tellyesiteni; mint a' millyennel eddig tellyesitettük. Arra mindazáltal, ezentúl, főképpen a' Stempel miá, magunkat nem kötelezhetjük, hogy minden héten eggy eggy Rajzolatot fogunk küldeni. E' réſzben, úgy itéljük, mentſég sem kivántatik, mivel, a' kikkel igyünk van, magok-is böltsen által látják, hogy mi, sem fáradtſágunknak, sem költségünknek nem kedvezvén, mind azt el-követjük, valamit tsak tehetünk.

Azt fogadjuk, hogy a' nyerekedés, soha sem fog hív fáradozásunknak tzélja lenni: mellynek meg-bizonyitására, annál többet szándékozunk mind úntalan tselekedni, mentől többekre terjeszkedhetünk. E' pedig úgy leſſz meg, ha hova tovább, mind nagyobb nagyobb számmal kivánják kedves Hazánkfiai, Nemzetünk diſzére, javára, és gyönyörködtetésére arányzott

Ráday Gyűjtemény Jelzet: 778

zott munkásságunkat, előfizetésekkel gyarapitani. Mert, ha igazat kell vallanunk, még ez ideig, nem tsak az, hogy éppen fel nem maradott semmi, a' bé-vett elő pénzből: hanem annak pótolására áldoztatott-is fel velünk, tulajdon magunkéból-is a' Hazai szeretet. De mi ezt szivesen tselekedtük, 's tselekesszük-is a' lehettségig: bizván, hogy a' két Magyar Haza-is meg-tudja, 's meg-is akarja esmérni, kik szeretik ötet Fiai közzül igazán, 's kik igyekeznek boldogúlását szív szakadva munkálódni.

Igyekezetünk van ezentúl, az esmeretes érdemü Magyar Tudósok' képeiket-is ki-mettzetni. Már éppen eggy műben vagyon. Azt-is kivántuk előre jelenteni, hogy nem sokára kedveskedhetünk ama diadalmas ősz Vezérnek LAUDON-nak diszes képével. — Már tsak azt emlitjük, hogy az esztendő végén, meg fogjuk egész esztendei munkánknak mutató Táblájá-is küldeni: mellyből, minden únalmas keresgetés nélkül, reájok találhassanak vitéz Férjeikre, Magzatjaikra, Attyaikra, és Rokonaikra; a' Feleség, Atya és Anya, a' Fiú, Leány és Atyafi; ha midőn azoknak édes emlékezetü tselekedeteik' olvasásával akarják magokat múlatni: ki ki reá találhasson végre, eggy két forditással, azon Materiára, mellyről kivánsága van értekezni.

---

A' Magyar Lovasságnak emeltt Ditsősség-Oszlopát, már két hete, hogy le-küldöttük *Kassára*, és *Eperjesre*. Méltóztassanak a' Kassai előfizető Uraságok magokat, szives indúlatú Barátunk *Batsányi* Tudós Urnál jelenteni: az *Eperjesiek*, *Lötseiek*, *Várallyaiak*, 's a'

Ráday Gyüjtemény Jelzet: 778




559

Ráday Gyûjtemény
Jelzet: 778

's a' Környékiek, Tek. *Fejérváry* Károly Aſſeſſor Urnál, a' kiben, eggy Nemzetét igazán ſzerető, 's ugyan azon ſzeretetnél fogva, a' mi jó igyekezetünket-is hathatoſſan elő mozditó buzgó Hazafit tiſztelünk.

El-küldöttük immár a' Nemes Gr. *Eſzterházy*, és Gr. *Hadik* Magyar Lovas Regementjeikbéli Vitéz Tiſzt Uraknak ſzámokra valókat-is. Ezekét *Troppau*ba; amazokét pedig, ſzám ſzerént 15-öt *Prágába*.

A' Nemes *Erdődy* Reg. béli Vitéz Tiſzt Urak; nem külömben, a' más Reg. ekből való érdemes Előfizető Uraink-is, kik *Újpalánkán*, *Belgrádban*, vagy a' *Drina* folytában feküſznek, meg-nyerhetik a' magokét, ő Nagysága Oberſter *Koſztolányi* Ur távól létében, a' Nemes Erdődy Reg.je T. Páterétől, nagy érdemü *Thomán* Urtól.

---

## *JEGYZÉSEK.*

Küldjük a' tüzi Testeknek Rajzolatjaikat, a' mellyeknek, ollyankor ſzokták többnyire haſznokat venni; midőn valamelly Várat oſtromlanak: mint moſt közelebb *Uj Orsovát*. Ezeknek hárma, úgymint: a' *gyujtó golyóbis*, *világositó golyóbis*, és *tüz lapta* között, nagy haſonlatoſſág vagyon, külső formájaikra nézve. Nem vasból öntettek ezek, mint más golyóbisok; hanem, tsupán kétſzeresen vett, olly forma erős váſzonból kéſzittetnek, mint a' millyenből, a' zsákokat ſzokták közönségeſſen tsinálni; és oſztán ollyas materiával tö-

RÁDAY KÖNYVTÁR BUDAPEST

Ráday Gyüjtemény Jelzet: 778

tömetnek meg, melly könnyen tüzet kaphat, és nehezen ólttódik el, ha egyízer meg gyúladhat. Illyen matéria: a' kénkö, szurok, terpentén, puskapor 's a' t. Az efféle materiát, olly erösſen be szokták verni a' Pattantyúsok, a' golyóbis formára készült zatskókba; hogy gyakran ki-állanak annak a' veréséből, 's a' kezek-is fel-hólyagzik belé. Az illy formán meg-töltött zatskókba, midön ki akarják öket lönni, fellyülről egy fa tsövet teſznek, azt meg-gyújtják; 's úgy ereſztik bé a' *Mozsár*, vagy *Haubitz* ágyúkba, 's lövik az oſtrom alatt való Várban lévö házakra, Magazinomokra 's a' t. Az emlitett fa tsö formáját, lehet a' *d* betü alatt szemlélni. Ez a' tsö meg vagyon töltve, némelly sürü, 's tsak laſſan égö materiával; hogy mig a' levegö égben repül a' golyóbis, addig, mind tartson a' tsü égése, és tsak éppen azon pontban érjen belölle a' tüz, a' golyóbis töltelékjére, a' midön az, a' ki-tzélzott hellyre le-esett. Azon hellynek nagyobb vagy kiſſebb meſſzeségére nézve, a' hová kell lönni, a' tsövek-is rövidebbek, vagy hoſſzabbak szoktanak lenni.

*Folytatáſa következik.*

Ráday Gyüjtemény Jelzet: 778

*Folytatása a' Pétervárosai hádi Tudositásnak.*

Költ *Bétsben*, Dec. 1. napján.

## 17.

Mihellyt H. POTEMKIN tudositást vett, *Palánkának*, Brigadiros *Platov* által lett el-foglaltatása eránt: leg-ottan parantsolatot adott a' meg-nevezett Brigadirosnak, hogy útját vegye *Akierman* felé, 's izenjé még a' Török Comendánsnak, hogy, ha maga jó szántából fel-adja a' Várat, tehát a' benn lévők, mind szabadon fognak botsátódni. — A' Basa, gondolkozásra való időt kért, más nap reggelig. Akkor el-küldött egy Törököt, a' ki jelentette, hogy ő a' fő Komendirozóval akarna beszélleni: mellyre nézve, el-kisértetett *Janyk Palánkába*. A' fő Vezér H. *Potemkin*, azzal a' biztatással botsátotta el a' Törököt, a' mellyet tetetett vólt már a' Várbélieknek, Brigadiros *Platov* által. A' Törökök, nem hogy fel-adták vólna a' Várat, az Orosz Seregnek felé jek való közelgetésére; hanem el-kezdettek, mind a' Várból, mind a' hadi hajókból keménnyen ágyúzni. Midőn ezt látná H. *Potemkin*: parantsolta mind a' szárazon lévő népnek, mind a' *Katsibay* Váránál álló hajós seregetskének,



Ráday Gyűjtemény Jelzet: 778

hogy nyomúllyanak *Akierman* felé. Ennek ſzemlélésére, úgy meg-ſzeppentek a' Törökök, hogy azonnal két Tiſztet H. *Potemkin* hez küldöttek azon mentséggel, hogy ők, nem érthették a' *Platov* Oroſz Levelét, és tsupán tsak a' fő Vezér akaratját kivánják tudni. A' felelet e' vólt, hogy a' Várbéliek határozzák meg minél elébb magokat: másképpen kiméllés nélkűl fog a' velek való bánás lenni, és ezen felelettel viſſza botsáttatott eggyik Tiſzt. Ezentúl, tsak hamar jöttek a' Várból egynehány fő katona és polgár Tiſztek, a' kik kegyelemért eſedeztek, és mind magokat, mind a' Várbélieket, a' győzedelmesek hatalmok alá botsátották. — Ezen magok ki-nyilatkoztatásokra a' Török Követeknek, meg-igérte H. *Potemkin*, hogy magát Tsáſzárnéja akaratjához alkalmaztatván, vagyonjaikkal eggyütt ſzabadon fogja a' Várbélieket botsátani. — A' Török Követek közzűl hármat magánál meg-tartott; a' többeket pedig viſſza botsátotta, 's mindjárt parantsolta komendirozó Generális H. *Dolgorukoy*-nak, hogy más nap a' Várat elfoglalja. — Okt. 11-dikén adattak által a' Vár kúltsai, 's 13-dikban ki-költözött a' Várból *Taysur* 3 ló farkas Basa, *Akierman* Várának eddig való Commendánsa, *Theſſaloniká-*

Ráday Gyűjtemény Jelzet: 778

*dnak* *) (Salonichi) Kormányozója, 3000 embereivel egyetemben. — Az ellenség igen sokat költött vólt erre a' Várra, nagyon jó karba-is helyhette. Nyertek itt az Oroszok 32 zászlókat; 51 ágyúkat, és mindenféle sok hadi készületeket. A' hajóiról-is el-vettek az ellenségnek 37 ágyúkat.



*) *Thessalonika* (Salonichi vagy Selaniki) nagy és gazdag Városa *Matzedoniának*. Ezen Város beli gyülekezethez botsátotta vólt Szent Pál a' maga idejében két Leveleit. — Mostani Lakosainak száma rá megy 40,000-re, kiknek fele Zsidókból, más fele ismét rész szerént Görögökből, rész szerént pedig Törökökből áll. A' Görögöknek itt érsekjek vagyon. A' Zsidók, azoknak a' maradványai, a' kik hajdan Spanyol Országból ki-verettettek vólt, a' minthogy ezek még ma-is romlott Spanyol nyelven beszélnek. Más Török Birodalombeli Zsidók felett sok Privilegyiomokkal birnak, és különös igazgatásoknak módja vagyon, mellynél fogva, a' Török Portzió szedőknek sok nyomorgatásaiktól menttek. Akademiájok-is vagyon. — A' 17-dik száztól fogva, derék kereskedő hellyé lett ezen Város, a' mellyet esztendőnként sok *Frantzia*, *Anglus*, *Olasz* Kereskedők meg-látogatnak, 's a' békesség idején tőlünk valók-is számossan megkerestek. A' fő kereskedés ugyan tsak még eddig a' Frantziák kezeknél vólt.

Ráday Gyűjtemény Jelzet: 778

Nov. 6-dik napján jött ki, a' *Péterváro*sai Újságban, a' Török nagy Vezérnek, Sept. 22-dikén lett meg-verettetéséről való bővebb Tudositás, mellyet, R. Sz. B. Gr. Gen. SUVAROV *Rimnikskoy* *), H. POTEMKIN fő Vezérhez küldött vólt a' győzedelem után. Ezt szóról szóra bé-tették legközelebb a' *Bétsi* Újságba. Ha idő lett vólna a' ki-nyomtatására: mi sem múlattuk vólna el, Irásunkba bé-iktatni. Mert nem lehet azon tsudálkozásra méltó dolgokról eleget mondani, a' mellyeket el-követett *Martinestje* tájján, *Coburg* és *Suvarov* kormányozások alatt, az eggyesült diadalmas Sereg. Magunkat a' környülállásokhoz alkalmáztatván, tsak ezeket jegyezzük ki az említett Tudositásból: Az Orosz Sereg, 11 Batalion Gyalogságból; 12 Karabiniros Svádron-

*) A' R. Sz. B. Grófságot, a' *Martinestjei* diadalmas verekedés után, nyerte Gen. *Suvarov*, a' Tsászártól, még pedig minden taxa nélkül, 's meg azon felyül, eggy drága köves kardot-is; a' mga Tsászárnéjától pedig, elöbbeni nevéhez járúltt *Rimnikskoy* nevezettel tiszteltetett meg: annak örök emlékezetére, hogy a' *Rimnik* vize körül láttatta olly nagy erőben vitéz érdemeit, mellyekért a' világ betsüli *Suvarov*-on

dronból; és a Kozák's Arnauta Reg. ből állott vólt. — Leg-tüzesebben viaskodtak a' lovakra kapott jantsárok, és a' Szeretsenek, kik egynehány ezeren vóltak a' nagy Vezér seregében. — Mind öszve 46-an estek el a' *Suvarov* seregéből, kik között 4 Tisztek vóltak. — Magasztalja Gen. Gróf *Suvarov-Rimnikskoy*, a' H. *Coburg* buzgóságát, nagy tapasztalását, és bátorságát. A' több Római Tsászári Generálisokat, Tiszteket, és az egész Sereget-is ditséri, 's azokat a' győzedelem ditsősége méltó részeseinek esméri. — Különössen emliti Gen. *Karátsayt*, azon alkalmatossággal, a' midön a' *Kringu-Meljor* erdeje körül való történetet beszélli, 's azt vallya, hogy a' meg-nevezett Úr, különös próbáit adta olly bátor szivüségének, mellyhez a' rettegés nem közelithet. — Elö hozza azt-is, a' mit Oberster *Gráfen* Urnak adott, 's általunk közlött Bizonyság-Levelébe-is fel-tett vólt, hogy t. i. *Gráfen* Úr, a' *Barkó* Huszárjaival *), közel 300 Jan-

*) Öszveséggel, 62-en kaptak a' *Barkó* Huszárjai közzül arany és ezüst érdem pénzeket, a' *Martinestjei* verekedésben ki-mutatott ritka vitézségeknek jutalmául. — Ezek név szerént, a' kik arany érdem pénzt nyertek: *Geringer* Ignátz, és

Jantsárokat le-vagdaltatott a' kergetés közben. — Ezen alkalmatosſággal meg nem állhatjuk,

---

és *Paksy* Strázamesterek; Káprál *Svientitzky*; *Ketskeméty*, *Kis* György, és *Matta* Márton köz emberek. — Ezüstre itéltettek méltóknak a' következendök: *Varga*, *Póts* Jósef, 's *Kotzlik* István Strázsamesterek. *Bartha* Sándor, *Gatsó*, *Almásy*, *Egey*, *Pekáry*, *Zlattári*, *Antal*, *Pongrátz*, *Turótzy*, és *Oroſz* Mihály Káprálok. — *Horváth*, *Hamborsky*, *Ratkai*, *Dutka*, *Forgáts*, *Tsudor*, *Fogarasi*, *Horkai*, *Dorski*, *Benkö*, *Safartsek*, *Pál*, *György*, *Juhász*, *Pápai*, *Giba*, *Hibai*, *Simon*, *Novák*, *Petka*, *Tót*, *Szennyes*, *Stropkovſzky*, *Pásit*, *Fekete*, *Oláh*, *Tomkó*, *Rásó*, *Mistátzki*, *Bodner*, *Tót* András, *Burján*, *Múlató*, *Lodomerski*, *Dallos*, *Mészáros* János, *Fazekas*, *Takáts*, *Sotiski*, *Bodnár*, *Ettinger*, *Benyovſzki*, *Farkas* István, *Turtsáni* Mihály, köz Legények. — Az elöl ſzámláltt jeles Vitézek közzül, nyertek vólt már hárman *Foksánnál* is érdem pénzt. Ez, meg-tettzik, az akkori nyerteseknek következendö Laistromából: *Erdéllyből*, *Nagyfalúból* való *Fejér* Gergely Strázsamester, arany érdem pénzre tette magát méltóvá. — Ezüstre itéltettek érdemeseknek: *Paksy* István Strázsamester, *Tolna V. Madolsára* való. Káprálok *Dúl* Jósef, *Vátzi* Fi, *Pest Várm.* Réz János, *Eperj.* Fi, *Sáros Várm.* *Svietintzky* Jósef, *Premislai*, Lengyel. *Harsányi* Mihály, *Szántói*, *Abaújv. V.* köz Legények: *Rétz* Dániel, *Belai* Fi, *Szepes V.* Török István, *Szikſzói Abaújv.* *Kets-*

Ráday Gyűjtemény Jelzet: 778

juk, hogy ne közöljük, eggy Oroſz Májornak, Seregeink felöl való itélet tételét. — A' Májor, eggyütt hartzolt vólt vitéz népünkel *Martinestje*-nél, hozhatott-is tehát felölle egyenes itéletet. A' dolog így történt: Meg kéri a' Májort egy Lengyel fő ember, hogy nyilatkoztatnâ ki, minden réſzre hajlás nélkül, mitsoda értelemben legyen a' Tsáſzár Seregei eránt. A' Májor ekként felelt: „Az ágyúhoz való értés, az Auſtriaiaknál, tökélletes (non plus ultra). A' könnyü Lovaſſág ollyan, hogy talám nints annak párja az egéſſz világon. A' Gyalogságnak állhatatoſſága, tsudálkozásra méltó. De, ſemmi ſem ejtett engem olly kato-

---

*Ketskeméti* István, *Ketskem.* Pest V. *Szakáts* Láſzló, *Sz. Györgyi*, Erdéllyből. — Ezen Laistomot, maga méltóztatott velünk közleni, a' nemes *Barkó* Reg. jének nagy érdemü Oberſtere *Képiró* Ur, a' ki Strázsamester *Fejérről* különössen azt jegyezte fel, hogy nem tsak kardjával vagdalta ez legényeſſen az ellenséget; hanem, lovával-is tapodtatta: maga-is két igen nehéz ſebet kapott. A' tsákós süvege, egéſſzen kereſztül vágódott a' fején, melly süveget, emlékezetnek okáért, Lovaſſág Gen. *Barkó* ő Excell. nak küldött az érdem mellett buzgó Oberſter *Képiró* Ur.

Ráday Gyüjtemény Jelzet: 778

tonai szörnyüködésbe, mint mikor szemlélném, minemű hideg vérrel, 's minden legkissebb meg-háborodás nélkül, adta a' parantsolatokat H. *Coburg*, a' fülei mellett széltire süvöltő golyóbisok között." — Nem is készülhetett vólna meg olly ditső győzedelem, más forma lelkü Kormányozó alatt, mint *Coburg*, és a' hozzá hasonló *Suvarov*.

Az Orosz Tsászárné mennyire betsülte H. *Coburg*-nak Hérosi érdemeit: hozzája botsátott Irásának ezen szakaszából nyilván való: „Életemben most esik rajtam elősször, Nem tudom, Hertzegséged' példa nélkül való érdemét meg-jutalmaztatni. Meg-esmerem elégtételenségemet, és erről örömest vallást teszek, az egéss Világ előtt. Ez, maga tanúbizonyságot fog énnékem arról tenni, hogy Hertzegséged érdemének nagy vóltát tsak érezni lehet; nem pedig elegendőképpen meg-jutalmaztatni; és, hogy ha én az utólsót, Tsászárné létemre, sem teherem: ugyan tsak azon kötelessségemnek meg-feleltem, mellyel tartozom, úgy, mint ember, Hertzegségednek."

---

Hertzeg *Coburg*-nak, *Bukarestbe*, egéss győzedelmi pompával lett bé-viteléről, sokan sokat irnak. Azt olvassuk, hogy a' Pap-

Ráday Gyüjtemény Jelzet: 778

Papság, papi ékeſſégébe fel-öltözve, a' Nemeſség, közel 800-ig való, egéſſz pompájában, és egynehány ezer lakosok, réſz ſzerént ló háton, réſz ſzerént gyalog, eleibe mentek, 1 óránnyi járó földre, a' Hertzegnek; meg-állapodtak egy kis Templomnál, és ott fogadták nagy örömmel, 's mély tiſztelettel a' Hertzeget. A' Hertzegen vólt a' Feldmarsali öltözete, 's mellyén ſzemléltették minden Rendeknek jelei, mellyekkel meg van tiſztelve méltóságos ſzeméllye. — A' Városba, harang ſzó alatt lovagolt bé a' Hertzeg, a' vele lévő ſokaság között, azon drága kéſzületü paripán *), mellyet a' Bojárok vitettek eleibe a' Hertzegnek. — Valamerre ment a' Hertzeg, mindenütt tele vóltak az útrzák emberekkel. A' Bojárok, leg-előſſzör-is egy Templomba vezették; onnan pedig, a' *Mavrojeni* Palotájába. — Maga a' ház gazdája, nem várta meg, a' hozzá kéſzülő Vendéget!

A' mint *Szebenből* irják, *Rustsuk* **) nevezetü hellyben vagyon a' nagy Vezérnél, a'

*) A' kengyelek-is aranyból vóltak kéſzülve.

**) *Rustsuk*, vagy *Rustsik* Bulgáriának Oláh Orſz. felől való ſzélén vagyon. Az általunk megküldött Mappátskán-is fel van téve.

Ráday Gyűjtemény Jelzet: 778

a' ki, a' hirek szerént, újj seregeket szándékozik ott rakásra gyüjteni. — *Szebenből* irják azt-is, hogy H. *Hohenlohe* maga személyében, Nov. 13-dikán, kerekedett fel, a' *Rimnik* mellől *Krájova* felé; és, hogy azon seregek-is bellyebb verekedtek vólna Oláh Országba, a' mellyek a' *Brassónál* lévő szoros járásoktól *Kimpolungig* nyomúltak vólt.

---

Minthogy *Bukarest* mostanában szóba forgó Várossá lett: kivántuk, a' mit eddig tudunk felölle, közleni.

*Bukarest*, Oláh Országnak fő Városa, a' Fejedelem, és eggy Érsek lakó hellye. — Nagy és szép Város. Valamennyire megis van erősitve. Az Irók többre teszik 40-nél, a' benne lévő nagyobb Templomoknak 's Klastromoknak számát. A' kik pedig ott vóltak, azt vallyák, hogy apróstol tseprestől közel van 300 Templom és Klastrom Bukarestben. Az Evangélikusoknak-is megengedődött 1754-dikben, hogy Templomot épitheſſenek, melly a' Svédek védelme alatt vagyon. A' Várost egy *Dombrovitza* nevü viz kereſztül follya, mellynek innentső részén lévő szakaſſza a' Városnak nem igen derekas; hanem a' túlsón, úgymint a' napkeletin más forma épületek vagynak. A' házak az udvarok közepébe vagynak épitve, hogy ha tűz támad-is, ne terjedheſſen meſzszire. A' keritések 4 szegeletüek, 's a' te-

he-

Ráday Gyüjtemény Jelzet: 778

hetőſſebbeké mind köből kéſzülttek. A' fejedelmi Palota pompás. Négy ſzeg a' formája. Sok ablak van rajta. Azon óldalán, melly a' *Dombrovitzának* fekſzik, egy folyosót kéſzíttetett *Mavrojeni*, reá 2 ágyút ki-ſzegeztetett, 's ott ſzokott vólt pipázni. — H. *Coburg* jó alkalmatoſſágot látott a' *Mavrojeni* palotájában reá, hogy magát 's a' Tiſzt Urakat, ſzomorú és vig játékoknak ſzemlélésével múlattathaſſa. E' végett, Erdéllyből jádzókat vitetett, és, hogy a' Bojároknak-is valamelly múlattſágot tsinálhaſſon, fognak a' Komédiások úgy neveztetett *Pantomim*-okat-is jádzani.

(A' *Pantomim*-ok, néma játékok, mellyekben tsak mutogatáſſal megy végbe minden. Mesterséges tántzokon 's ugrálásokon végeződnek).

---

Az *Allion* hegyén fekvő Táborból, Nov. 18-dikán, utasitotta hozzánk, eggy érdemes Barátunk betses Levelét, mellyben ezt irja: Okt. 27-dikén érkezett az *Allion* hegyére, *Belgrád* alól, az *Erdődy* Reg. nek első Oſztállya; azon Vitézeink pedig, a' kikre a' néhai *Belgrádi* Törököknek elkisérése vólt bizva, Nov. 3-dikán jöttek ide. — *Laudon* fő Vezér, már Nov. első napján itt vólt, és a' Vár vivása végett, el-kezdett kéſzületekben, 's ki-adott rendelésekben,

né-

Ráday Gyüjtemény Jelzet: 778

némelly változtatásokat tett. 4-diken, el küldötte az *Erdödy* Reg. ének eggyik Osztállyát *Tsernetzbe* (Oláh Országba) azzal a' parantsolattal, hogy ha talám Törökök találnának még ottan lappangani: tehát azokat verné el, és az oda való *Ispravnikot* hozná el. Az említett Osztály, hiven eljárt a' reá bizott dolgokban. De nem minden veszteség nélkül. Mert a' házakba rejtezett ellenség ki felé lövöldözvén, *Szabó* érdemes Főhadnagy Úrtól, és 2 köz embertől a' Regementet meg-foszlotta. Kettőt sebbe ejtett. — Vitéz népünk 11-et végezett ki az ellenségből, nyert tőle 30 lovat. — Nov. 6-dikán, érkezett *Ferentz* Hertzeg. Az említett nap, Gen. *Fábry* Úr, *Gladova* ellen küldetett. (Itt Gladovának már tudva lévő el-foglalását adja elö a' Levél Iró). — Ugyan azon a' napon, el-mene *Piatsek* Major Úr-is, maga Osztállyával *Tsernetzbe*, és azólta ottan vagyon. Illy módon, *Orsova* egészen bé van kerítve, és ha ágyuinknak ellenek való ménydörgésére fel nem adják-is magokat a' Várbeliek, az éhség bizonnyal meg-szelidíti. — Miólta Gen. *Fábry* *Gladovát* el-foglalta: már *Negodintól*-is elverte a' Törököket; sőt *Viddin* alatt-is mutatták már magokat Huszárjaink, az említett Vitéz Generális vezérlése alatt.



Ráday Gyűjtemény Jelzet: 778

## *Auſtriai Belgyiom.*

Nov. 21-dik napján költt Irásunkban, nagy reménységet nyújtottunk vólt a' Belgyiomi zűrzavarnak le-tsendesedése felől. Azután újjra ſzomorú hirek jöttek, hogy t. i. a' Pártosoknak ſzáma újjra nevekedik; hogy hozzájok két Hertzegek-is állottak; *Gent* Városát fortéllyal, de valóban az emberiséggel ellenkező fortéllyal meg-vették; hogy már *Brüſſzel* ellen kéſzűlnek, hogy *Chriſtina* H. Aſſzony, H. *Maximilián* Testvérjéhez, *Coloniába* jött, 's a' t. Ezeknek hallására, arra határozta magát Ő Felsége, hogy az el-hatalmazott gonoſznak orvoslásához megént gyengébb eſzközzel fogjon. — Ellene fel-keltt Jobbágyaihoz Közbenjáróúl rendelte G. *Cobentzel*-t, a' Status Vice Cancelláriusſát, kihez a' Belgáknak-is nagy bizodalmok vagyon. — Annyival fundamentomosabban lehet az emlitett gyenge eſzköznek jó végét reményleni: mivel a' közelebb érkezett Belgyiomi Kurir vigaſztaló hirekkel jött. — Tsak a' Papság gondolkodna úgy átallyában, mint a' millyen gondolatokkal vagynak ſzerentsére ſok tanúlt, 's kötelesſégeket vóltaképpen esmerő Férjfiak közzüle, mindjárt másképpen fordúlna itt a' dolog. — A' ki, úgy véli, hogy ő, az Iſten ügye mellett fogott fegyvert, legnehezebben botsátja ki az azt kezéből!!!

Ráday Gyűjtemény Jelzet: 778

## *Frantzia Ország.*

Ezen Országról, most-is azt bizonyithatjuk örömmel, a' mit Nov. 24-dikén irtunk felölle. — Több a' jó, mint a' rosz jel. — A' Királynak okossága, 's az attól vezéreltetett könnyen hajló jó szivüsége, sok gonoszoknak el-háritója.

## *Béts.*

Nov. 29-dikén érkezett viszsza *Bétsbe Ferentz* fő Hertzeg. Kedves Feleségét *Erzsébet* fő H. Asszonyt, ohajtott állapotban találta: a' ki nem sokára el-is fogja nyeretni vele az Atyai nevezetet.

Nov. 30-dikán jött eggy Orosz Kurir, azzal a' hirrel, hogy már *Bender* sem a' Portáé többé. — Úgy beszéllik, hogy 200 ágyút találtak benne az Oroszok. A' belölle ki-költözött fegyveres népnek számát 15—16000-re mondják.

Nov. 16-dikán, igen különös múlattsága vólt Ő Felségének. Meg-lát eggy embert azon a' folyosón, a' hol az Instantziákat el szokta szedni, 's meg-szóllitja, hogy talám ő-is valamit akar kérni? „Nem, (felel az ember) hanem egy nyúlam van, azt akarom meg-mutatni Felségednek.“ Kérdi a' Tsászár: Mitsoda nyúl? Az alatt, elő veszi az ember a' nyúlat, le-teszi a' padimen-

Ráday Gyűjtemény Jelzet: 778

mentomra, 's mellé egy dobot. Ezentúl, ſzóll a' nyúlnak, verje el a' *Laudon*, és *Coburg* Marsát. Mellyet midőn meg-tselekedett vólna, mondá neki továbbá, mutatná meg, mitsoda dühösſégben vagynak a' Törökök, midőn a' miéink ellen jönnek. Akkor, neki állott a' nyúl a' dob fájának, azt karmolta 's harapdálta. Azután ismét, azon ſzavára gazdájának: „Hogy jöttek ki a' Törökök Belgrádból? hirtelen le-kushadt, 's úgy tsuſzkált meg-lapúlva elébb elébb, mint a' vadáſz kutyáktól való féltiben ſzokott búkálni a' nyúl. Mikor ez-is meg-lett vólna: kiſzollitotta a' Tsáſzár a' Cancellariájabeli Urakat, 's még egyſzer meg-láttatta a' mezei nyúl a' maga tehettségeit. — Ezen nyúlas emberrel, eggy *Dely* nevezetü Miskoltzról való Magyar vagyon, a' ki a' Világnak majd minden réſzeit meg-járta, és ſok tengeri ritkaságokat gyüjtött, mellyeket most itt mutogat, és *Linneus* ſzerént hellyesen, 's világosan magyaráz.

---

*Folytatása a' Tüzi Testekről való Jegyzéseknek.*

Hogy pedig az ellenség el ne ólthaſſa ezen már égö tüzi testeket: tehát a' zatskókat meg-rakják golyóbisokkal meg-töltött apró értz tsövekkel olly formán, hogy a' tsöveknek tsak a' végek láttzik ki

a'

Ráday Gyüjtemény Jelzet: 778

a' zatskó óldalán. Midőn már a' zatskó el-kezdte az égést; mihelyt a' tűz, az emlitett tsövek közzűl eggyhez ér: az, azonnal el-sűl, és mivel sok van illyen tsű eggy zatskóban: tehát eggynek el-sűlése után, tsak hamar következik a' másiké-is; és így, a' ki arra merné vetni fejét, hogy ő majd el-óltja az égő tűzi testet, egyenessen menne az halálra; mert az egymás után sürüen széllyel pattogó golyóbisokból tsak meg-találná valamellyik. Az emlitett 3 tűzi Testek, főképpen töltelékjekre nézve, külömböznek egymástól: a' *gyújtó golyóbisba* olly materiát teszsnek leg-bővebben, a' melly hamar gyújtson; a' *tűz laptába*, a' melly gyújtson-is, világosittson-is; a' *világositó golyóbisba* pedig, jobbára ollyat tömnek, melly nagy lánggal égjen, 's világosságot okozzon. Arra nézve leg-inkább éjtszakának idején, lövöldözik a' világositó golyóbisokat ollyas helyekre, a' hol az ellenség fántzot hány, vagy másban foglalatoskodik. A' meg nevezett golyóbisok világánál fogva t. i. foganatosan ágyúzhatni az ellenségre, 's el-is lehet verni az éjtszakai munka felűl. Az efféle golyóbisokat tsupán Haubitzákból lövik. — Hogy a' golyóbis-zatskók annál erősebben állyanak, meg szokták őket kivűlről erős madzaggal szorongatni, és ofztán forró szurokba mártani. A' körül kötözések módjában van némi-nemű külömbség, a' mint azt, le-rajzólt formájokból első tekintetre-is észre lehet venni. Felül mindeniknek karikája vagyon hagyva, mellynél fogva, ide 's tova lehet hordozni. Alól, vas pléhből készűlt horitékjok szokott lenni, azért, hogy a' kilövés alkalmatosságával, meg ne gyújtsa az ágyú fenekéről fel-lobbantt puskapor az allyokat. Azértis, hogy a' repülés közben az égő fa tsöves részek legyen fel felé; a' másik pedig alá felé. — Az ágyúk üregjeiknek kisebb vagy nagyobb vóltokhoz képest, a' golyóbis zatskók-is nagyobbak vagy kisebbek.

*Folytatása következik.*

Ráday Gyűjtemény Jelzet: 778